

Marc Macià Farré

LA BIBLIOTECA POPULAR DE LES BORGES BLANQUES: CULTURA I POLÍTICA AL MÓN RURAL CATALÀ EN EL PERÍODE D'ENTRE-GUERRES (1918-1938)

1. Introducció i estat de la qüestió

Sobre la Biblioteca Popular de les Borges ja vam aportar algunes dades en la nostra primera investigació sobre les Borges durant la dictadura de Primo de Rivera.¹ Ara, amb un treball més acurat, ens disposem a aportar més informació sobre aquesta institució que tingué un paper molt destacat en la formació d'una generació sencera d'estudiants.²

La referència ineludible sobre l'obra de la Mancomunitat en matèria de biblioteques és, sense dubte, l'obra de Teresa Mañà, especialment l'annex a la seva tesi dedicat a oferir dades bàsiques sobre la història de totes aquestes institucions.³ Per l'autora les biblioteques populars "formen part d'un projecte de país i responen a l'ideari noucentista en què es fonamenta la Mancomunitat" amb la finalitat de "modernitzar el país i augmentar el nivell cultural i d'instrucció de la població per enfortir el projecte catalanista". En aquest sentit Mañà assenjala que les biblioteques "eren una peça més en la construcció d'un país modern, culte i català", però que també s'insereixen en un context europeu on sorgeixen altres propostes pensades "per a la millora social i cultural de la població". Basades en el model anglosaxó les biblioteques tenien voluntat de ser un servei obert a la comunitat i la construcció d'aquesta xarxa les transformà, de forma molt preliminar, en el primer sistema bibliotecari d'Espanya.⁴

¹ Vegeu MACIÀ, M.; *Les Borges autoritàries (1923-1926)*. Lleida: Treball inèdit de 12 crèdits dirigit per Antonieta Jarne Mòdol, Universitat de Lleida, 2009, p. 46-49.

² Hem d'agrair l'interès de Montse Esteller, Isidre Pinyol i Mercè Segarra perquè realitzés el present article. També volem agrair a l'Ajuntament de les Borges Blanques la subvenció del projecte d'investigació sobre la Biblioteca Popular de les Borges dins del marc del centenari de la creació de la xarxa de biblioteques de la Mancomunitat de Catalunya.

³ Vegeu MAÑÀ, T.; *Les Biblioteques populars a Catalunya a través dels seus anuaris (1922-1936)*, [s. ll.]: Universitat de Barcelona, 2001; *Les Biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya (1915-1925)*, Barcelona: Tesi doctoral dirigida per Ernest Abadal, Universitat de Barcelona, 2005; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya (1915-1925)*, Lleida: Pagès editors i Diputació de Barcelona, 2007; "Les biblioteques populars de la Mancomunitat: un projecte polític i un projecte bibliotecari" dins *Cercles. Revista d'història cultural*, 13, gener 2010. P. 44-60.

⁴ MAÑÀ, T.; "Les biblioteques populars [...]". P. 47-50.

En el context català la creació de la Mancomunitat suposà la recuperació del projecte d'autogovern de Catalunya, formant una única institució que unifiqués les quatre diputacions. La institució tenia un projecte d'ordenació i d'integració del país d'arrel noucentista, d'aquí que bona part de les seves obres fossin infraestructures de comunicació i culturals. A la comarca de les Garrigues n'hi ha un bon grapat d'exemples: les carreteres que uneixen les Borges amb Cervià o amb l'Espluga Calba són hereves del projecte de la Mancomunitat que pretenia unificar el territori i crear xarxes de comunicació i comercials eficients. A banda de l'exemple de la Biblioteca Popular l'altra gran obra de la Mancomunitat a les Garrigues fou l'escola dels Torms, inaugurada pel mateix Eugeni d'Ors, com a premi al reconeixement del mestre Joan Benet i Petit en un concurs de redacció escolar on participaren els seus alumnes.⁵

2. La construcció i inauguració de la Biblioteca Popular de les Borges

La Biblioteca Popular de les Borges fou l'única que construí la Mancomunitat a la província de Lleida i també l'única que va ser enderrocada de les vuit que construí la institució a tota Catalunya. La seva creació fou estratègica per a les Borges on la biblioteca més propera era la pública provincial a la ciutat de Lleida, fundada el 1842.⁶ Dins un context més ampli cal tenir en compte la inauguració de la Biblioteca popular de Cervera el 1934 impulsada per l'arqueòleg, arxiver i historiador Agustí Duran i Sanpere des del 1914.⁷

El projecte i la construcció de l'edifici es féu durant el mandat d'Eugeni d'Ors (1881-1954) com a membre de la Direcció d'Instrucció Pública, el qual tenia una visió més centralista i dirigista del procés i les concebia com un instrument de cultura,⁸ i en una segona fase el seu desenvolupament i gestió tingué lloc sota el mandat de Jordi Rubió i Balaguer (1887-1982) en la Direcció de Biblioteques dins del Consell de Pedagogia, el qual assentà les bases tècniques i impulsà una visió de la biblioteca com un espai obert a tothom.⁹

La data de sol·licitud de la biblioteca fou el 28 d'octubre de 1916, i amb prou feines un mes després, el 7 de desembre, s'aprojava la concessió. Segons Mañà la biblioteca de les Borges, de segon grau, fou la d'execució més ràpida ja que es va poder inaugurar al mateix temps que les primeres que foren concedides malgrat ser-ho, la borgenca, en el segon concurs, realitzat el 1916.¹⁰

El seu arquitecte fou Lluís Planas i Calvet (1879-1954)¹¹ qui la dissenyà amb elements de l'arquitectura clàssica grecoromana amb dues cúpules en forma de templets circulars sostingudes per fines columnes, buscant reforçar la idea d'Ors de crear un "temple de la cultura".¹² Com expli-

⁵ Vegeu CAMPS, J.; *La Mancomunitat de Catalunya*, Barcelona: Editorial Bruguera, 1968; SOL, R.; TORRES, M.; *Lleida en el temps de la Mancomunitat de Catalunya (1913-1924)*, Lleida: Editorial Virgili & Pagès, 1989; BALCELLS, A.; PUJOL, E.; SABATER, J.; *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*, Capellades: Institut d'Estudis Catalans i Edicions Proa, 1996; i BARRULL, J. (coord. i ed.); *L'obra de la Mancomunitat de Catalunya a les terres de Lleida (1914-1923)*, Lleida: Pagès editors i Institut d'Estudis Ilerdencs, 2014.

⁶ MAÑÀ, T.; *Les Biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 35.

⁷ ALEGRE, À.; "Agustí Duran i Sanpere i els orígens de la Biblioteca Popular: aproximació històrico-social (1914-1934)" dins *Miscel·lània cerverina*, 14, 2001. P. 175-184.

⁸ Sobre la relació d'Eugeni d'Ors amb les biblioteques de la Mancomunitat vegeu BARÓ, M.; "Eugeni d'Ors i les biblioteques: una aproximació a partir del *Glosari*" dins *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 12, juny 2004.

⁹ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 57, 241-242.

¹⁰ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 272 i 128.

¹¹ Titulat el 1906, projectà la Casa Santamaria (1908) i la Casa Pujades (1909) a la Garriga i va treballar al Servei de Construccions de la Mancomunitat. D'ell diu Mañà que dugué a terme una obra d'estètica noucentista "més decorativista i menys clàssica". MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars* [...]. P. 133, 274.

¹² MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 135.



ca Mañà “els edificis nous i atractius eren un reclam per a la gent i ajudaven a refermar el canvi de concepte del que era una biblioteca” i, al mateix temps, esdevenien “un element emblemàtic i imprescindible en la transformació que es volia emprendre”¹³ El constructor, de qui no tenim dades, fou Jacint Boada.¹⁴

El mobiliari de la sala de conferències sembla que fou motiu de polèmica ja que en un informe de 1923 es demanava proveir les sales de conferències de les biblioteques de les Borges i Valls amb “cadres fabricades amb certa dignitat amb les quals puguin substituir-se els seients aventurers i poc decorosos” que tenien.¹⁵

Malgrat que Mañà no localitzà cap notícia sobre la col·locació de la primera pedra de la Biblioteca Popular de les Borges, sí que sabem que la seva inauguració fou el 4 de novembre de 1918.¹⁶ Aquell dia Eugeni d'Ors, en unes declaracions de marcat caràcter polític, “indicà com els catalans mai no devien oblidar que l'obra d'emancipació ha de començar per dins, que cada ciutadà cal que s'emancipi alhora que la nació s'emancipa, i que sobretot importa que Catalunya tingui un lloc propi en els centres de Cultura, en el món de les coses de l'esperit, no volanderes com els afers de la política”¹⁷

A la crònica que aparegué a La Veu de Catalunya s'explica com hi assistiren l'arquitecte Lluís Planas, Carme Montaner, Maria Lois López, l'alcalde de Borges Francesc Cortada, el rector Antoni de Rúbies, el diputat Alfred Pereña, la bibliotecària Maria Rossell Vilar, i també s'esmenta la intervenció del diputat a Corts Francesc Macià:

¹³ MAÑÀ, T.; *Op. cit.* P. 244.

¹⁴ ÍDEM; *Ibidem.* P. 274.

¹⁵ ÍDEM; *Ibidem.* P. 150.

¹⁶ ÍDEM; *Ibidem.* P. 81 i 272.

¹⁷ *Quaderns d'Estudi*, 2, novembre de 1918. P. 95-97, citat a MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 89.

Començà dient que tenia els seus diners a fora, però que tenia els seus deures a fora, però que els deixava de moment per assistir a aquest acte de cultura per tal com espera de la cultura la llibertat de Catalunya. Aleshores parlà de la seva actuació política, mostrant desconfiança en la vitalitat de l'Estat espanyol però no en la fraternitat de les nacions ibèriques.¹⁸

3. El funcionament de la institució

Una qüestió destacada és la composició dels membres del patronat, una mena de consell amb la funció d'assessorar la direcció de la biblioteca i que Mañà ja adverteix que arreu "estaven formats per persones benefactores de la biblioteca, representants de les autoritats o de les forces vives locals" els membres del qual eren nomenats pel Consell Permanent de la Mancomunitat.¹⁹ De la investigació de Mañà en reproduïm pel seu interès la llista de membres del patronat que gestionava la institució amb dades afegides que ajuden a entendre el seu perfil polític o professional:

Destaca la presència femenina del patronat borgenc ja que era, de totes les biblioteques populars, on hi havia un percentatge més alt de dones, fins el 33%, és a dir 6 dels 18 membres. Es tractava de Maria Fàbregas, vídua de Josep Maria de Sagarra, Maria Lois López, secretària de l'Escola de Bibliotecàries i casada amb Jordi Rubió Balaguer, Agustina López de Lois, mare de Maria Lois, Carme Montaner, secretària d'Eugeni d'Ors, Elisabet Piñol, i Teresa Sementé.

El perfil de la resta de membres també resulta digne de mencionar: Ramon Arqués Arrufat (1874-1956) notari i activista cultural i polític carlista, un dels fundadors del Sindicat Agrícola de Sant Jaume i del Col·legi Mare de Déu de Montserrat; Pere Mías i Codina (1880-1941) històric militant del Centre Demòcrata i Republicà de les Borges era Conseller d'Agricultura i Serveis Forestals de la Mancomunitat i, durant la República, seria Conseller d'Agricultura i Economia sota la presidència de Macià; Emili Cambrodí Cortadelles era metge i fou regidor de l'Ajuntament de les Borges durant la Dictadura de Primo de Rivera; Ramon Fabregat Arrufat (1894-1985) va ser fundador de la Joventut Catalanista de les Borges, seria un dels implicats en el Complot del Garraf i del de Prats de Molló; Francesc Macià en aquells moments estava girant políticament cap a l'esquerra i l'independentisme a punt com estava de fundar Estat Català el 1922; Josep Palau Campderrós era Secretari de l'Ajuntament de les Borges i un destacat republicà històric i soci de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC); Miquel Palau ens consta com a metge titular de l'Ajuntament de les Borges; Alfred Perenya i Reixachs (1882-1930) era un altre dels republicans històrics de la província, membre de la Solidaritat Catalana, i diputat provincial pel districte de Lleida-les Borges del 1908 al 1923; Joaquim Pocurull Barnola seria regidor de l'Ajuntament borgenc durant la Dictadura de Primo de Rivera; Antoni Rúbies era mossèn/prevere de les Borges des de principis de segle; el borgenc Anselm Segarra Benet era tinent de l'exèrcit espanyol, morí a la campanya del nord d'Àfrica durant la dictadura de Primo de Rivera i se li dedicà el nom d'un carrer; Valeri Serra i Boldú (1875-1938) era un conegut estudiós del folklore català que havia publicat nombrosos llibres sobre el tema i residia a Bellpuig; Ramon Solé exercí de Secretari del Patronat després de deixar la vacant en Ramon Fabregat; i Alfonso Valeta Minguella fou regidor durant la dictadura de Primo de Rivera en diverses ocasions, a més de diputat provincial pel districte de Lleida-les Borges.²⁰

¹⁸ "Inauguració de la Biblioteca Popular de Les Borges", *La Veu de Catalunya*, núm. 7072 (3 desembre 1918). P. 9.

¹⁹ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 153.

²⁰ MIR, C. et alt. [dir.]; *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida: Política, economia, cultura i societat: Segle XX*, Lleida: Alfazeta, 2010.

Quadre 1: Membres del patronat de la biblioteca popular de les Borges Blanques.

Nom	Càrrec ocupat/perfil
Arderiu	?
Ramon Arqués Arrufat	Vicepresident
Josep Maria Espanya i Sirat	Vocal
Pere Mías Codina	President del Patronat del 1921 a 1924
Emili Cambrodí Cortadelles	Vocal
Maria Fàbregas	Vocal
Ramon Fabregat Arrufat	Secretari
Maria Lois López	Secretària de l'Escola de Bibliotecàries
Agustina López de Lois	Vocal
Francesc Macià Llussà	Vocal
Carme Montaner de Capdevila	Vocal/Secretària d'Eugeni d'Ors
Josep Palau Campderrós	Vocal/Secretari de l'Ajuntament de les Borges
Miquel Palau	Vocal
Alfred Perenya i Reixachs	President del Patronat el 1921
Elisabet Piñol de Farrerons	Vocal
Joaquim Pocerull Barnola	Vocal
Antoni Rúbies	Vocal
Anselm Segarra Benet	Tinent de l'exèrcit
Teresa Sementé de Benet	Vocal
Valeri Serra i Boldú	Vocal
Ramon Solé	Secretari
Alfonso Valeta Minguella	Vocal

Font: Elaboració pròpia a partir de MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 273, i del fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques dipositat a la Biblioteca Nacional de Catalunya.

El patronat es reuní, almenys, en nou ocasions. La primera fou el 25 de setembre de 1921 quan es constituí per primer cop, amb la presència de Jordi Rubió, en aquell moment Director Tècnic de les biblioteques populars. També hi assistiren Pere Mías, Antoni Rúbies, Emili Cambrodí, Josep Palau, Maria Fàbregas de Segarra, Agustina López de Lois, Teresa Sementé de Benet, Isabel Piñol de Farrerons, Maria Lois de Rubió i Maria Rossell Vilar. Jordi Rubió llegí la renúncia del fins aleshores president Alfred Perenya i s'escollí la junta següent:²¹

²¹ "Diari de la Biblioteca Popular de Borges Blanques". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya. Hem d'agrair a la Núria Altarriba Vigatà, del Servei d'Accés i Obtenció de Documents de la BNC l'amabilitat i les facilitats donades per a la consulta de la documentació.

Quadre 2: Membres del patronat de la Biblioteca escollits el 25 de setembre de 1921.

Nom	Càrrec
Pere Mías Codina	President
Ramon Arqués Arrufat	Vicepresident
Ramon Fabregat Arrufat	Secretari
Antoni Rúbies	Vocal
Emili Cambrodí Cortadelles	Vocal
Josep Palau Campderrós	Vocal
Joaquim Pocurull Barnola	Vocal
Francesc Macià Llusa	Vocal
Josep Maria Espanya i Sirat	Vocal
Valeria Serra Boldú	Vocal
Maria Fàbregas de Segarra	Vocal
Agustina López de Lois	Vocal
Teresa Sementé de Benet	Vocal
Isabel Piñol de Farrerons	Vocal
Maria Lois de Rubió	Vocal
Carme Montaner	Vocal

Font: "Diari de la Biblioteca Popular de Borges Blanques". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

Algun tipus de dissensió interna hi deuria d'haver ja que l'octubre d'aquell mateix 1921 presentava la seva dimissió com a patró en Ramon Arqués. Tanmateix l'activitat del patronat continuà amb normalitat i l'èxit de les conferències i actes programats féu que el gener de 1923 es plantegessin tot aquest reguitzell de temes a tractar en la futura programació: Història de Catalunya (curset); embelliments de la producció d'oficis manuals; art d'estudiar; higiene de la llar; ensenyament domèstic (curset); la pobresa del lèxic vulgar causa del mal parlar; cultura física; literatura; i belles arts. Malgrat aquest inici ambiciós i fèrtil el cop d'estat de Primo de Rivera truncà la trajectòria de la Biblioteca i del patronat. Aquest es reuní per darrer cop el 24 de febrer de 1924 –amb presència de Pere Mías, Valeta, Ramon Solé i Antoni Rúbies–, prengué possessió Valeta com a vocal i dimitiren dels seus càrrecs en Mías i en Palau. Desconeixem si durant la República la institució revifà o es prengué un model institucional diferent per al conjunt de la Biblioteca.²²

Finalment la Biblioteca Popular de les Borges obrí al públic l'1 de desembre de 1918.²³ El 1920 s'encomanà a Jordi Rubió un informe sobre les biblioteques populars que redactà després d'una visita a cada una d'elles. Segons l'estudi de Mañà:

De totes les biblioteques, la de les Borges Blanques, tot i que és la més cèntrica, "és la que m'ha fet l'efecte de trobar-se més forastera i externa al poble"; opina Rubió. El fons resulta insuficient, sobretot en les seccions de literatura catalana i arts aplicades, i això potser reflecteix el desinterès del públic. La població en fa poc ús: segons Rubió "la raó principal rau en l'especial psicologia de la població, dotada d'un intens moviment de transaccions mercantils, però on no sempre la capacitat financera va acompanyada d'interès per a les coses de l'esperit". D'altra banda, Rubió també apunta com a causa del poc dinamisme de la biblioteca l'apatia del

²² "Diari de la Biblioteca Popular de Borges Blanques". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

²³ MAÑÀ, T.; *Op. cit.* P. 272.

patronat, que dos anys després d'inaugurada encara no funciona.²⁴

A més, Rubió apuntava que hi havia llacunes importants en el fons relacionades amb l'activitat econòmica de la població: l'agricultura. De fet la preocupació de l'autor per la Biblioteca de les Borges fou constant fins al punt que a l'anuari, mai publicat, de 1924-25, apuntava la por que "lo mismo puede convertirse en un ejemplo fecundo en sugeriones, que en un fósil evocador pero estéril".²⁵

Pel que fa al personal destaca la figura de Maria Rossell destinada a les Borges el 4 de juliol de 1918, on començà a exercir l'1 de setembre, i on hi serà almenys fins a la Guerra Civil ja que encara firmà l'anuari de 1935 que seria l'últim publicat per la Direcció Tècnica de Biblioteques, i ella mateix assenyalava en un document de 1954 que havia prestat servei fins el desembre de 1938.²⁶ És una qüestió destacada ja que en línies generals la mobilitat de les bibliotecàries es produí de forma més o menys regulars en la resta de biblioteques, excepte també en la de Sallent. Com explica Mañà "la llarga permanència en els lloc de destí era un element essencial per a la integració de la biblioteca en la població i per afavorir les relacions amb els usuaris" i afegeix que "el coneixement dels interessos i de les necessitats dels lectors garantia un millor rendiment del fons i el fet de compartir la vida quotidiana amb els habitants de la població facilitava el contacte i la difusió de la biblioteca".²⁷ Rossell, malgrat que el reglament permetia l'existència d'un auxiliar, per motius pressupostaris fou l'única persona destinada a gestionar la biblioteca. Maria Rossell Vilar (Olot, la Garrotxa, 4 octubre 1894), filla de Ramon Rossell Costa i de Dolores Vilar Roqué, ambdós olotins, era germana del destacat polític i veterinari Pere Màrtir Rossell i Vilar (Olot, la Garrotxa, 1882 – Barcelona, 1933), estudià a les escoles nacionals a Olot i posteriorment a Sallagossa (Alta Cerdanya/Pirineus Orientals, França/Catalunya Nord) per després ingressar a l'École Supérieure de Jeunes Filles de Prada (Conflent/Pirineus Orientals, França/Catalunya Nord) on obtingué el tercer millor lloc de la seva promoció.²⁸ Mañà destaca que "les bibliotecàries eren unes esforçades treballadores, lliurades a la causa de regenerar el país" i que "formaven part d'un projecte comú que treballava amb idèntiques finalitats socials, culturals i educatives".²⁹

Sabem que durant el franquisme Rossell treballà a la Biblioteca Popular Sant Antoni Maria Claret de Sallent (el Bages) com a bibliotecària amb circumstancial del 1948 fins el 22 de juny de 1950 quan ho passà a fer amb caràcter interí, i fins l'1 de març 1956 quan substituï la directora Maria Dolores Guerau de Arellano Tur que caigué malalta, i continuà en el càrrec almenys fins el 1960. Aquest canvi en el lloc de treball coincidí en el temps amb la seva rehabilitació laboral dins del cos de Servei de Biblioteques de manera que, posteriorment, exercí de bibliotecària de la plantilla de la Diputació de Barcelona on es jubilà l'1 de novembre de 1964 a l'edat de setanta anys. Dos anys després, el 15 de desembre de 1966, la mateixa Diputació acordà concedir-li la Medalla Cultural de bronze de la institució en reconeixement dels seus serveis prestats. La mort li arribà el 5 de març de 1980 a Barcelona.³⁰

²⁴ ÍDEM; *Ibidem*. P. 107.

²⁵ Mañà hi afegeix un "com així fou" que no acabem d'entendre sobretot tenint en compte que segons l'estadística de lectors de 1919 la de les Borges fou la segona amb la mitjana de lectors més alta de les construïdes fins al moment amb 1,80 lectors, només per darrera de Sallent amb 2,83 i per davant de Valls, 1,66, i Olot, 1,05. MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 114-115, 116-117.

²⁶ Carpeta C 120/1 "1918-1924-Borges: ROSSELL, Maria (2c.)". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

²⁷ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 159-160.

²⁸ MAÑÀ, T.; *Op. cit.* P. 164.

²⁹ ÍDEM; *Ibidem*. P. 244.

³⁰ Carpeta C 120/1 "1918-1924-Borges: ROSSELL, Maria (2c.)". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

4. La Biblioteca: dades i balanços

Sobre el nombre d'obres i volums amb els quals comptava la institució s'observa un increment notable a mesura que passa el temps com es pot veure en el quadre següent:

Segons les dades que facilita Mañà el nombre de llibres del fons de 1922 permetien fer una mitjana de 0,38 llibres per habitant, una dada propera a la de Sallent -0,42- i per sobre de la del Vendrell -0,37-. Amb les dades de 1923 l'autora observa com es produí un increment de 502 llibres, un 28,42%, que situava la mitjana al 0,49, molt semblant altre cop a les de les poblacions esmentades que aquest cop es quedaven al 0,53 i el 0,46 respectivament. L'autora, però, prefeix no realitzar el mateix exercici amb les dades de 1925 ja que són aproximades.³¹

Quadre 3: Nombre de volums/obres entre 1922 i 1925 a les biblioteques populars de segon grau.

Població	Habitants			
	1921	1922	1923	1925 (aprox.)
Les Borges Blanques	4592	1766	2268	3500
Sallent	4653	1962	2497	4300
El Vendrell	4518	1689	2117	3500

Font: MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 175-177.

Tanmateix el principal obstacle per conèixer el fons de la biblioteca és que no s'han conservat els seus llibres de registre, un problema que també comparteix la de Valls.³² Per contra sabem que la Biblioteca començà a promoure els seus serveis amb anuncis a la premsa local.³³

Sobre el servei de préstec podem constatar que a les Borges s'inicià el maig de 1923, una de les darreres a fer-ho, juntament amb Figueres i Pineda.³⁴

El cas de les Borges és destacat per Mañà gràcies a l'espectacular creixement, amb alts i baixos, duplicant el nombre de lectors en cinc anys. Malgrat que desconeixem quina era l'anàlisi que feia Rossell sobre el descens de lectors el 1922 i el 1924 sí que destaca la consolidació del lector infantil com el puntal del servei de lectura de la Biblioteca (vegeu Gràfic 2). Les dades de Mañà també indiquen que es passà dels 8 lectors diaris, amb una freqüència de l'1,80 per mil (sobre un total de 4.444 habitants el 1910),³⁵ a 18 i una freqüència relativa diària del 3,92 (sobre 4.592 habitants).³⁶

Com comenta Mañà "el cas més espectacular és el de la biblioteca de les Borges Blanques, on els nens superen en molt els adults: sis nens per cada adult l'any 1921; tretze el 1922; set el 1923 i sis el 1924."³⁷

³¹ ÍDEM; *Ibidem*. P. 175-176.

³² MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 174.

³³ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars a Catalunya* [...]. P. 64.

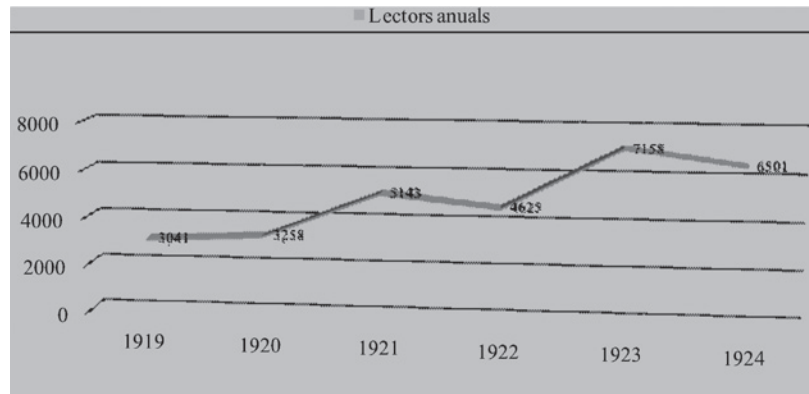
³⁴ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 190.

³⁵ Sobre el nombre d'habitants el 1910 NOGUEIRA, i TORT a *Les Garrigues: estructura territorial, demogràfica i econòmica*, Barcelona: Caixa d'estalvis de Catalunya, 1991. P. 151 indiquen que el nombre era de 4772.

³⁶ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 215-216.

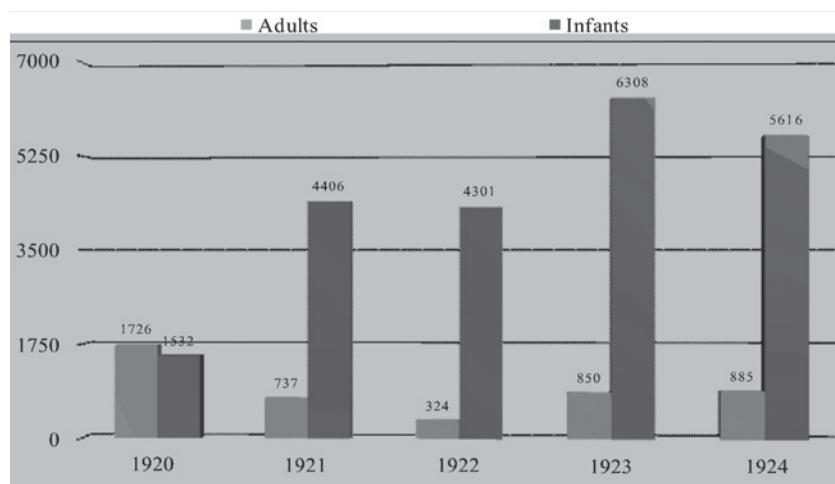
³⁷ MAÑÀ, T.; *Op. cit.* P. 218.

Gràfic 1: Evolució del nombre de lectors anuals a la Biblioteca Popular de les Borges Blanques (1919-1924).



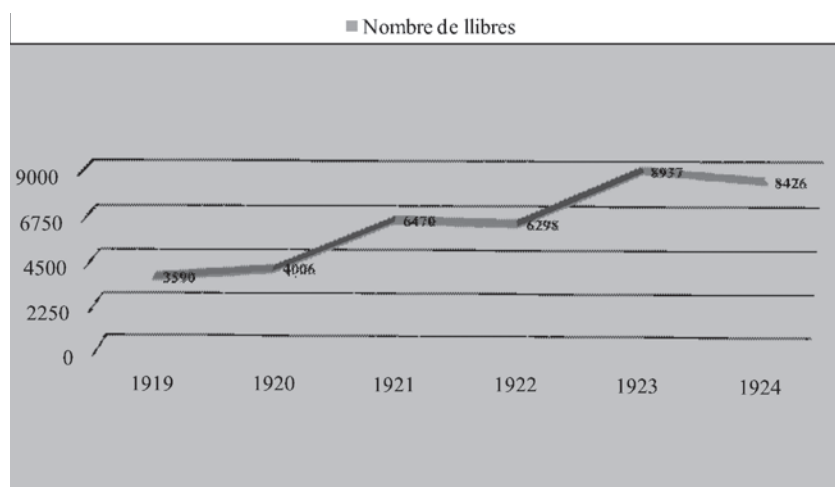
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de MAÑÀ, T.; Les biblioteques populars de la Mancomunitat [...]. P. 217.

Gràfic 2: Nombre de lectors adults i infantils a la Biblioteca Popular de les Borges Blanques (1920-1924).



Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 218.

Gràfic 3: Llibres consultats a la sala de la Biblioteca Popular de les Borges entre 1919 i 1924.



Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de MAÑÀ, T.; Les biblioteques populars de la Mancomunitat [...]. P. 223.

Sobre les consultes en sala (vegeu Gràfic 3) també es constatà un increment modest en el nombre de llibres consultats per lector passant de l'1,18 de 1919 (sobre un fons de 3.590 per 3.041 usuaris) a l'1,30 de 1924 (sobre un fons de 8426 llibres per 6501 usuaris).³⁸ Quelcom semblant es pot observar en relació a les dades referents al servei de préstec, implantat a les Borges el 1923. Així trobem que entre 1924/25 hi havia 361 inscrits al servei, un 7,86% de la població, un segment àvidament lector si atenem a les dades ja que dels 911 llibres prestats el 1924 es passa a 3.105 el 1925, un increment del 240,83% i als quals correspon un nombre de 8,6 llibres per cap.³⁹

Pel que fa a la relació de cursos que es feren durant els anys de funcionament de la institució consta que durant la primavera de 1924 s'havia programat un curs d'higiene de la llar.⁴⁰ Amb l'arribada de la República l'activitat cultural es veié reforçada i el 1932 el senyor Riera féu una conferència titulada "Olivers", presumiblement sobre l'olivicultura, i el 1933 Antoni Rovira i Virgili en digué a terme una altra però de la qual desconexem el títol o la temàtica.⁴¹

També tenim constància de l'elaboració per part de la Biblioteca d'una sèrie de guies de lectura que permetien difondre de forma més eficaç els llibres i agrupar-los en funció dels potencials gustos dels lectors i lectores. Així sabem que s'elaboraren 6 guies el 1923, 6 més el 1924 (o eren les mateixes), 9 el 1925, 8 el 1932, 4 el 1933, 2 el 1934, 1 el 1935, i 1 el 1936.⁴²

Quadre 4: Ordre de preferència de consulta i préstec a la Biblioteca Popular de les Borges Blanques (1920, 1923).

Matèria	Consulta 1920	Préstec 1923
0 Obres generals	5	5
1 Filosofia	9	8
2 Religió	10	7
3 Ciències socials	1	4
4 Filologia	6	6
5 Ciències pures	8	5
6 Ciències aplicades	7	3
7 Art. Jocs. Esports	4	5
8 Literatura	2	1
9 Història i Geografia	3	2

Font: MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 221-222. La numeració indica que 1 és el més consultat/prestat i 10 el menys consultat/prestat.

Si fem un cop d'ull a aquestes guies de llibres podem copsar l'important fons bibliogràfic amb el qual comptava la institució. Així, d'entre les obres que s'esmenten volem destacar diversos volums de les obres de Charles Dickens, Àngel Guimerà, Ignasi Iglesias, Joan Maragall, Molière, Lope de Vega o Eugeni d'Ors, així com, per exemple, *Per la concòrdia* de Francesc Cambó, *El socialisme* de Durkheim, *El Capital de Marx i Engels*, *La lliçó de la Dictadura* de Nicolau d'Owler, *L'adveniment de la República* de Josep Pla, *La Nacionalitat Catalana* de Prat de la Riba, *Mahatma*

³⁸ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 224.

³⁹ MAÑÀ, T.; *Op. cit.* P. 224-226.

⁴⁰ ÍDEM; *Ibidem*. P. 202.

⁴¹ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars a Catalunya* [...]. P. 101.

⁴² MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 204; Carpeta C 120/1 "1918-1924-Borges: ROSSELL, Maria (2c.)". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

Gandhi de Romain Rolland, *La Història de Catalunya* de Ferran Soldevila, els volums del VI al IX del *Resum de Geografia de Catalunya* de Pau Vila, *Defensa de la Democràcia* de Rovira i Virgili, *La situació real de Rússia* de Leon Trotsky, o *Tolstoi* d'Stefan Zweig. També destacava la recepció de revistes nacionals i internacionals com el setmanari *L'illustration* de París, la *Revista de Occidente* de Madrid, la *Revista de Catalunya* de Barcelona, la semestral *Revue Parisienne*, la mensual *Revista de Pedagogia* de Madrid, *La Petite Illustration* de París, o la borgenca *Horitzó*, un setmanari de la secció local de la Federació de Joves Cristians de Catalunya.⁴³

Gràcies a l'estudi dels pressupostos destinats al servei de biblioteques Mañà aporta dades rellevants per a un millor coneixement de la Biblioteca Popular de les Borges. D'aquesta manera en les inversions corresponents a l'any 1920 (Quadre 5) podem observar com, en total, el cost de l'obra i la seva adequació ascendí a 43.141,18 ptes., i que això incloïa qüestions com la instal·lació d'electricitat i calefacció.

Quadre 5: Cost de les inversions per a la construcció de la Biblioteca Popular de les Borges el 1920.

	Ptes.
Construcció	31.766,15
Llums, mobles, instal·lació	5.898,85
Electricitat, calefacció	1.100
Llibres	3.000
Honoraris	1.376,18
Total	43.141,18

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 227.

Complementant aquestes dades amb el pressupost de 1921-1922 s'observa com es reserva una partida de 2.300 ptes. per al sou de la bibliotecària directora, és a dir Maria Rossell, 700 ptes. per al servei de porteria, i 500 ptes. més per a material i despeses menors. En un altre pressupost per al mateix any encara s'hi afegeixen 195 ptes. per a la instal·lació d'una estufa de llenya, i 1.100 ptes. més per a l'adquisició de 50 cadires per a la sala de conferències, un assumpte que ja hem esmentat. Finalment un tercer pressupost guardava 735 ptes. per a l'ampliació de prestatgeries. En total el cost anual de la Biblioteca el 1925 ascendia aproximadament a les 6.925 ptes., fet que l'aproximava més a una biblioteca de tercer grau que no pas a una de segona.⁴⁴

La Biblioteca Popular de les Borges completava el seu catàleg de serveis amb l'existència de les biblioteques filials de Belianes i el Vilosell. Les biblioteques filials, basades en el model anglosaxó de les *county libraries*, eren un servei que consistia a servir "lots de llibres en préstec a poblacions més petites que estarien dipositats a les escoles i atesos pels mestres". Segons Mañà "els lots de les filials són d'uns 40 o 50 llibres, amb predomini de materials per al públic infantil, que es deixen en préstec durant un mes".⁴⁵

Sabem que la Biblioteca tenia relació amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, primordialment a través de la bibliotecària Maria Rossell que se'n féu sòcia el 1921, poc després de rebre un mapa de les terres de llengua catalana que envià l'Associació a la Biblioteca.⁴⁶ Sens dubte imaginar com el col·lectiu lector de la població entrava a l'edifici i observava un mapa del que posteriorment s'ha conegut com els Països Catalans és una imatge a tenir en compte en relació a la construcció de la memòria històrica local i la seva relació amb la nacional.

⁴³ Carpeta C 120/1 "1918-1924-Borges: ROSSELL, Maria (2c.)". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

⁴⁴ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 226-237.

⁴⁵ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars a Catalunya* [...]. P. 52-53 i 75

⁴⁶ *Butlletí de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana*, 5, maig de 1921. P. 65.

La mateixa APEC envià un exemplar de *Les ciències en la vida de la llar* (1923), editat per la mateixa associació, de la mestra Rosa Sensat Vila a la Biblioteca Popular de les Borges, un gest que fou oportunament agraït.⁴⁷ L'APEC no era l'única entitat que col·laborà activament amb la Biblioteca. La Joventut Catalanista de les Borges (JC) va fer de la institució un lloc de trobada del catalanisme local organitzant actes que, malgrat ser una organització escorada a l'esquerra, aplegaven gent de diversos perfils polítics. Així el 28 de novembre de 1920 la JC celebrà una sessió literario-musical en què conferencià Valeri Serra i Boldú sota el lema "Concreció patriòtica del Folklore"; interpretà una peça el director i solista de l'orfeó La Lleyda Nova, i tot plegat sota la presidència de l'alcalde de les Borges, el secretari i un membre del patronat de la Biblioteca. L'any següent, el 10 de gener concretament, la JC organitzà la Diada de la Llengua Catalana en què intervingueren Pere Mías, en aquells moments conseller de la Mancomunitat, el Dr. Riera de l'APEC, i Ramon Fabregat, com a secretari del patronat. Precisament arran de l'inici del funcionament normal del patronat la implicació de JC no es féu tan necessària ja que Fabregat, que n'era l'impulsor, ja hem vist que hi estava integrat de manera que les seves inquietuds trobaren un nou marc de treball per a dur-se a terme. En aquest sentit la presència de Fabregat en el patronat sense dubte deixà empremta i no dubtem que fou un dels motius del marcat caràcter nacionalista català que prengueren les activitats de la Biblioteca, sense menystenir la implicació que també hi tingueren altres destacats catalanistes com Pere Mías, Francesc Macià o Ramon Arqués. En qualsevol cas el fet ajuda a entendre la manca sobtada d'activitats organitzades per la JC en la Biblioteca a partir de mitjan de 1921, bàsicament perquè Fabregat ja en formava part i podia realitzar-les des de dins de la institució.

Així doncs, durant l'etapa de funcionament del patronat, del 1921 al 1924, les activitats es multiplicaren. El 14 de febrer de 1921 el professor Poch de Feliu va fer la conferència "Terra campa" amb una sala d'actes de la Biblioteca plena a vessar de pagesos, d'entre els quals molts representats dels sindicats agrícoles de les Borges. El 7 i 8 de maig la Directora de l'Escola d'Ensenyament Domèstic de la Mancomunitat, senyoreta Farran, realitzà les conferències "Adornament de la casa" i "Higiene de l'alimentació", davant d'un públic gairebé tot femení, a excepció dels representants del patronat. El 3 de juliol visità la Biblioteca el conseller d'Instrucció Pública i d'Agricultura, Pere Mías, el 10 ho féu JC de les Borges aprofitant que era el dia de la benedicció de la seva senyera, el dia 12 visità l'edifici el governador civil acompanyat d'autoritats locals, i el dia 22 l'arquitecte Planas, de la Mancomunitat. El 20 d'agost la visità una colònia escolar, i el 25 de setembre es constituí el patronat oficialment amb la presència de Jordi Rubió Balaguer. El 28 d'octubre va fer-hi una visita reglamentària d'inspecció el senyor Alexandre Galí, Director Administratiu de Biblioteques, i un cop entrats el 1922, el 14 de gener, es realitzà un sorteig de Reis per a la canalla en què es regalà una capsa de colors, un quadern de dibuix i 10 exemplars d'*El tresor dels pobres*, obsequis de la Direcció Tècnica del Servei de Biblioteques. Al juny es realitzà el Concurs d'Ensenyança Catalana, organitzat per l'APEC, amb la presència dels membres del jurat el diputat Francesc Macià; M. Morera i Galícia, president de la Delegació a Lleida; Felip Solé, vicepresident; els senyors Ruiz i Porta i Monevar, de l'APEC de Barcelona; el president i la secretària de la Delegació de les Borges; el conseller Pere Mías; i el rector de la parròquia Antoni Rúbies. A l'agost se celebrà un curset de fabricació casolana de conserves a càrrec de la Directora de l'Escola d'Ensenyament Domèstic, senyoreta Farran, i les auxiliars senyorettes Rodon i Güell, amb fins a una trentena de matriculades, i que durà quinze dies, del 16 al 31.⁴⁸

El 23 de febrer de 1923 visità la Biblioteca en Josep Pineda, president del Centre Català de l'Havana (Cuba), potser un contacte relacionat amb Francesc Macià que visitarà l'illa en el seu períple per l'exili durant la dictadura de Primo de Rivera. El 27 de maig en Tomàs Iduarte realitzà una conferència sobre el regnat de Pere I, organitzada pel patronat de la Biblioteca i la Comissió d'Educació General, i el 21 de maig l'Orfeó Borgenc del mestre Lluís López s'estrenà a la Biblioteca. La segona conferència d'història tingué lloc el 3 de juny de la mà de Pau Romeva, la qual versà sobre el rei Jaume I el Conqueridor, i la tercera el 24 de juny, altre cop per part de Tomàs Iduarte, aquest cop parlant sobre el regnat de Pere II. En el règim de visites habitual tornà a fer-hi una parada Jordi Rubió el 15

⁴⁷ *Butlletí de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana*, 8, novembre de 1923. P. 111.

⁴⁸ "Diari de la Biblioteca Popular de Borges Blanques". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

de setembre i el 21 ho féu el jutge d'instrucció de les Borges, acompanyat de les autoritats locals, i el 7 de desembre també tornà a venir Alexandre Galí, Secretari Tècnic del Consell de Pedagogia.⁴⁹

De la desaparició de la Mancomunitat el 1925 a la proclamació de la República el 1931 passen gairebé set anys durant els quals la Biblioteca continuà funcionant. Segons Mañà "gràcies a les bibliotecàries, totes elles formades a la mateixa escola i amb els mateixos mestres, la xarxa incipient de la Mancomunitat va conservar els lligams en temps de la dictadura de Primo de Rivera". Amb la dissolució de la Mancomunitat les biblioteques passaren a mans de les respectives diputacions i, malgrat que Rubió dirigí exclusivament la de Barcelona, al mateix temps "tutelà a títol personal la resta". D'aquesta manera quan s'instaurà la República es van poder reunir de nou "en una xarxa única" i Rubió en repregué al direcció. L'autora assenyala com fins i tot durant el franquisme es van mantenir els lligams i l'esperit general d'aquestes institucions, això potser explica la rehabilitació laboral de què parlàvem abans de la qual pogué gaudir Rossell.⁵⁰

La llista d'activitats realitzades a la Biblioteca durant la República fou molt interessant. Una de les activitats va ser la conferència de J. Serra Vila, catedràtic de Filosofia a l'Institut de Lleida, el 24 d'abril de 1932, en el marc de la Diada del Llibre, organitzada per la Generalitat, en què un escriptor de renom feia una xarrada/conferència en cada una de les biblioteques populars de la xarxa de la Generalitat.⁵¹ Aquell mateix any, en el marc d'un curs de gramàtica catalana, Pompeu Fabra visità la població en l'acte de clausura. El curs, organitzat per la delegació borgenca de l'APEC, fou impartit pel professor Àngel Estrems i Fa i va ser inaugurat pel secretari de l'APEC, Lluís Bertran i Pijoan, el qual realitzà una conferència sobre l'obra de l'associació que representava. Les classes, que eren diàries i tenien una durada mínima de 20 dies, s'organitzaren en tres categories: per a infants, en horari d'11:30 a 12:30 del matí, amb un preu de matrícula d'1 pta.; un nivell elemental o mitjà, en horari de 6:30 a 7:30 de la tarda, amb un preu de matrícula de 3 ptes.; i, finalment, un nivell superior per a adults de 10 a 11 de la nit, amb un preu de matrícula de 5 ptes.⁵²

La festa del llibre també se celebrà el diumenge 30 d'abril de 1933 aquest cop amb una conferència d'Antoni Rovira i Virgili, en qualitat d'historiador i diputat al Parlament, sense dubte donant prestigi a l'acte i a la institució, i s'aprofità per commemorar el centenari de la Renaixença.⁵³ Joan Puig i Ferrer, novel·lista i diputat al Parlament, fou el conferenciant del diumenge 29 d'abril de 1934, sota el lema "El llibre, l'autor i el lector", i el 17 de maig de 1936 fou el torn de Just Cabot, director de Mirador, que realitzà una conferència en el marc del mateix tipus de festa.

5. La Biblioteca Popular de les Borges: de la destrucció al centenari

L'enderroc de la Biblioteca es produí als anys quaranta, durant el primer franquisme, en un context marcat per la destrucció sistemàtica de qualsevol element públic vinculat a la democràcia i al catalanisme. Malgrat que Mañà assenyali que "fou destruïda per una bomba durant la guerra civil", la realitat és que, podent-se reparar els danys, el consistori franquista optà per enderrocar l'edifici per motius polítics. El fet que la denominació i voluntat de servei de la institució fos, precisament, popular, en

⁴⁹ "Diari de la Biblioteca Popular de Borges Blanques". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

⁵⁰ MAÑÀ, T.; "Les biblioteques populars [...]". P. 54-55.

⁵¹ "La Generalitat i la Diada del Llibre", *L'Opinió*, 21 abril 1932; i "Un conferenciant a cada Biblioteca Popular", *El Matí*, 21 abril 1932, citats a CAMPS, J.; *Ramon Xuriguera (1901-1966): Ideologia, activitat cultural i literatura*, Barcelona: Tesi doctoral dirigida per Maria Campillo i Guajardo, Universitat Autònoma de Barcelona, 2004. P. 180.

⁵² Carpeta C 120/1 "1918-1924-Borges: ROSSELL, Maria (2c.)". Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

⁵³ *La Biblioteca Popular de la Mancomunitat a les Borges Blanques (1918-1939): Commemoració del 75è. Aniversari de la seva obertura*, les Borges Blanques: Ajuntament de les Borges Blanques, 1993.



referència al poble en general, però amb clara vocació de servei a la classe treballadora és un element a tenir en compte com a causa del seu enderroc. L'altra qüestió simbòlica té a veure amb el catalanisme, tant el polític com el cultural, que en el fons era el responsable de la construcció de la Biblioteca i es produïa així una identificació entre l'edifici i el moviment polític, vinculat a l'obra de la Mancomunitat, que era d'impossible gestió durant la dictadura. De fet Mañà constata com "cada biblioteca que fa la Mancomunitat és un acte d'afirmació nacional en defensa dels valors catalanistes".⁵⁵

Una mostra més del caràcter repressiu que tingué l'enderroc –fet a cops “de pics i pales”– de la Biblioteca fou l'espoliació del seu patrimoni. La memòria popular detalla que de les restes de pedra de l'enderroc l'alcalde franquista Josep Rubió Mas, constructor de professió, se'n féu el seu propi habitatge, situat al c/ Indústria núm. 7. Pel que fa al fons bibliogràfic en desconeixem el destí, només una breu notícia el 1993 apuntava que la Guerra Civil obligà a traslladar-ne el fons documental, però sense indicar a on.⁵⁶ Finalment les noves autoritats franquistes aixecaren en el solar on hi havia hagut la Biblioteca un monument en memòria dels “Caídos por Dios y por España”, potser per contraposar-ho amb el fet que davant de la Biblioteca hi havia hagut en el seu moment una font pública que havia regalat a l'Ajuntament l'aleshores diputat Macià.⁵⁷

Amb la mort de Franco i la transició s'anà recuperant la memòria d'aquella biblioteca perduda. Així entre el 27 de novembre i el 8 de desembre de 1993 l'Ajuntament de les Borges i la Biblioteca local –avui en dia Biblioteca Comarcal Marquès d'Olivart–, amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat, organitzaren una commemoració del 75è aniversari de la inauguració de la Biblioteca Popular de la Mancomunitat. L'acte principal consistí en una conferència de Romà Sol i Carme Torres sobre la institució en el seu context històric, així com una exposició de documents i fotografies de la desapareguda Biblioteca.⁵⁸ D'entre els documents exposats destaquen

⁵⁴ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 12.

⁵⁵ MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat* [...]. P. 240.

⁵⁶ “Garrigues: 75 aniversario de la biblioteca de Les Borges”, *El Periódico*, 29 febrer 1993.

⁵⁷ GINÉ, M.; “L'antiga biblioteca popular de les Borges Blanques” dins *Terrall*, 64, gener-febrer 1994. P. 10.

⁵⁸ *La Biblioteca Popular de la Mancomunitat a les Borges Blanques (1918-1939): Commemoració del 75è Aniversari de la seva obertura*, Les Borges Blanques: Ajuntament de les Borges Blanques, 1993. SEGARRA, M.; VILÀ, M. T.; “75è Aniversari de la Biblioteca Popular de la Mancomunitat (1918-1939)” dins *Terrall*, 64, gener-febrer 1994. P. 8-9.

números diversos de *L'Avenç*, *Gazeta de Vich*, *La Rambla*, *Sang Nova* i *Sempre Avant!*⁵⁹ La darrera iniciativa per recuperar la memòria de la Biblioteca té lloc enguany amb la celebració del centenari de la Xarxa de Biblioteques de la Mancomunitat de Catalunya, dins del marc de la qual s'insereix la present investigació que ha volgut ser una aportació més al coneixement de la història de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques.⁶⁰

Annex: Reglament del patronat de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques, 20 d'abril de 1923.

REGLAMENT DE LA BIBLIOTECA POPULAR DE BORGES BLANQUES

CAPITOL I

Objecte del Patronat

ARTICLE 1. El Patronat, ultra la representació administrativa del Consell Permanent de la Mancomunitat, exercirà les funcions que li assenyalava el vigent Reglament de Biblioteques populars.

ART. 2. Fomentarà la celebració d'actes culturals, recaptarà donatius i cuidarà del recull d'aquelles obres literàries, artístiques i històriques que deuràn formar la col·lecció local o comarcal.

CAPITOL II

Constitució de la Mesa i missió de llurs membres

ART. 3. El Patronat, constituït tal i com prevé l'article 24 del Reglament de Biblioteques, designarà un President, un Vice-president i un Secretari.

ART. 4. El President i Secretari ompliràn les funcions administratives que'ls hi encomana l'article 25 del esmentat Reglament.

ART. 5. El President tindrà la representació del Patronat i convocarà llurs reunions.

ART. 6. El Vice-president reemplaçarà al President en les seves absències.

ART. 7. El Secretari portarà un llibre de actes en el que anoti els acords presos en les reunions que's celebrin. Ademés redactarà la memòria anual que déu elevar-se al Consell de Pedagogia.

ART. 8. La renovació de la Mesa, que déu efectuar-se cada trieni, tindrà lloc mitjansant votació secreta, o bé en la forma que expressament acordi el Patronat.

CAPITOL III

De les reunions

ART. 9. El Patronat es reunirà ordinàriament el 3er diumenge de Gener per l'aprobació de la Memòria anual i extraordinàriament sempre que'l convoqui el seu President.

ART. 10. Així mateix deurà reunir-se quan dos Srs. patrons ho sol·licitin de la Presidència.

ART. 11. Tant en les reunions ordinàries com en les extraordinàries podran tractar-se ademés dels assumptes de la convocatòria, qualques altres que siguin pertinents al objecte del Patronat.

⁵⁹ Carpeta C 120/1 "1918-1924-Borges: ROSSELL, Maria (2c.)" Fons de la Biblioteca Popular de les Borges Blanques. Biblioteca Nacional de Catalunya.

⁶⁰ Vegeu la revista *Terrall*, 154, gener-abril 2015. P. 18.

CAPITOL IV

Del servei de la Biblioteca

ART. 12. Les hores de lectura en la Biblioteca, mentres circumstàncies especials no aconsellin alterar-les, seràn les següents:

Dies festius: de 10 a 13.

“ feiners: del 1 de Maig al 30 de Setembre de 10 a 13 i de 17 a 20. Del 1 d’Octubre al 30 d’Abril, de 10 a 13 i de 16’30 a 19’30.

ART. 13. Els serveis de la Biblioteca es realitzaràn de conformitat a les disposicions emanades de la Direcció tècnica.

ART. 14. En el recinte de la Biblioteca el públic s’abstindrà de fumar i parlar en veu alta, guardant la correcció necessària per a evitar molèsties i destorbs als llegidors. Serà expulsat del local i privat successivament dels beneficis de la Biblioteca l’infractor d’aquestes disposicions que persisteixi en la seva actitud malgrat l’apercebiment de la Directora.

Borges 29 d’Abril de 1923

El president del Patronat

[Sense firmar]

El Secretari

Ramón Solé

Fou aprovat pel Patronat en sessió tinguda en la data a dalt estampada

Solé [il·legible]

Font: MAÑÀ, T.; *Les biblioteques populars de la Mancomunitat [...]*. P. 311-312.

6. Bibliografia

ALEGRE, À.; “Agustí Duran i Sanpere i els orígens de la Biblioteca Popular: aproximació històrico-social (1914-1934)” dins *Miscel·lània ceriverina*, 14, 2001. P. 175-184.

BALCELLS, A.; PUJOL, E.; SABATER, J.; *La Mancomunitat de Catalunya i l’autonomia*, Capellades: Institut d’Estudis Catalans i Edicions Proa, 1996.

BARÓ, M.; “Eugeni d’Ors i les biblioteques: una aproximació a partir del *Glosari*” dins *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 12, juny 2004.

BARRULL, J. (coord. i ed.); *L’obra de la Mancomunitat de Catalunya a les terres de Lleida (1914-1923)*, Lleida: Pagès editors i Institut d’Estudis Ilerdencs, 2014.

CAMPS, J.; *La Mancomunitat de Catalunya*, Barcelona: Editorial Bruguera, 1968.

CAMPS, J.; *Ramon Xuriguera (1901-1966): Ideologia, activitat cultural i literatura*, Barcelona: Tesi doctoral dirigida per Maria Campillo i Guajardo, Universitat Autònoma de Barcelona, 2004.

GINÉ, M.; “L’antiga biblioteca popular de les Borges Blanques” dins *Terrall*, 64, gener-febrer 1994. P. 10.

MACIÀ, M.; *Les Borges autoritàries (1923-1926)*. Lleida: Treball inèdit de 12 crèdits dirigit per Antonieta Jarne Mòdol, Universitat de Lleida, 2009.

MAÑÀ, T.; *Les Biblioteques populars a Catalunya a través dels seus anuals (1922-1936)*, [s. II.]: Universitat de Barcelona, 2001.

–, *Les Biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya (1915-1925)*, Barcelona: Tesi doctoral dirigida per Ernest Abadal, Universitat de Barcelona, 2005.

–, *Les biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya (1915-1925)*, Lleida: Pagès editors i Diputació de Barcelona, 2007.

–, “Les biblioteques populars de la Mancomunitat: un projecte polític i un projecte bibliotecari” dins *Cercles. Revista d’història cultural*, 13, gener 2010. P. 44-60.

MIR, C. et alt. [dir.]; *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida: Política, economia, cultura i societat: Segle XX*, Lleida: Alfazeta, 2010.

NOGUEIRA, G.; TORT, J.; *Les Garrigues: estructura territorial, demogràfica i econòmica*, Barcelona: Caixa d’estalvis de Catalunya, 1991.

SEGARRA, M.; VILÀ, M. T.; “75è Aniversari de la Biblioteca Popular de la Mancomunitat (1918-1939)” dins *Terrall*, 64, gener-febren 1994. P. 8-9.

SOL, R.; TORRES, M.; *Lleida en el temps de la Mancomunitat de Catalunya (1913-1924)*, Lleida: Editorial Virgili & Pagès, 1989.